

3.1 หลักการจัดหาเงินทุนของสหกรณ์การเกษตร

จากที่ได้ทราบถึงลักษณะโดยทั่วไปของเงินทุนของสหกรณ์การเกษตรแล้ว ในบทนี้จะได้กล่าวถึงวิธีการจัดหาเงินทุนของสหกรณ์การเกษตรจากแหล่งต่าง ๆ ก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียด เราควรจะทราบถึงหลักการจัดหาเงินทุนของสหกรณ์การเกษตรเสียก่อน ซึ่งนักสหกรณ์การเกษตรได้กำหนดหลักพื้นฐานของการจัดหาเงินทุนไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อเป็นการเชิญชวนให้เกษตรกรกรเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมากขึ้น ควรเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้าในอัตราที่ต่ำ และมีการบังคับขายหุ้นเรือนหุ้นให้กับสมาชิกแต่เพียงเล็กน้อย
2. สมาชิกจะเป็นผู้ควบคุมสหกรณ์การเกษตรของเขาเอง
3. การจ่ายเงินคืนให้กับสมาชิกควรเป็นไปตามสัดส่วนที่สมาชิกผู้นั้นได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์ ไม่ว่าจะเป็นการนำพืชผลการเกษตรมาขายให้กับสหกรณ์ การซื้อปัจจัยการผลิตจากสหกรณ์ หรือการทำกิจกรรมใด ๆ ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรก็ตาม
4. นอกจากหุ้นสามัญแล้ว สหกรณ์ควรจัดให้มีหุ้นปริมสิทธิ์เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีใช้สมาชิกได้มีโอกาสลงทุนในสหกรณ์การเกษตรบ้าง
5. ในเรื่องหุ้นส่วนของเจ้าของนั้นไม่ควรจะคงที่อยู่ตลอดเวลา ควรมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง กล่าวคือ ถ้าสมาชิกผู้ใดไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์การเกษตรเป็นเวลานานติดต่อกัน ควรจะเปลี่ยนแปลงหุ้นส่วนของเจ้าของที่เป็นของสมาชิกผู้นั้น ให้กลายเป็นหุ้นส่วนของเจ้าของที่ไม่มีสิทธิ์ออกเสียง หรือจะจ่ายคืนเป็นเงินสดก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เขาเป็นเจ้าของและผู้ควบคุมอย่างแท้จริง
6. เพื่อความมั่นคงทางการเงินของสหกรณ์การเกษตร เงินทุนถาวร (Fixed Capital)

ควรเป็นเงินทุนที่ได้รับจากแหล่งภายในสหกรณ์เอง สำหรับสหกรณ์ที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่อาจจำเป็นต้องอาศัย
เงินทุนจากแหล่งอื่นๆ ภายนอกสหกรณ์เพื่อเพิ่มทุนส่วนของเจ้าของและเพื่อขยายธุรกิจของสหกรณ์ออกไป

7. สหกรณ์การเกษตรควรจัดตั้งทุนสำรองขึ้น เพื่อเตรียมรับความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้น
จากการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ และทุนสำรองดังกล่าวไม่ควรมีการแบ่งปัน

8. สหกรณ์การเกษตรควรเพิ่มทุนส่วนของเจ้าของโดยการหักจากรายได้หรือจากกำไร
เพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนเงินที่สหกรณ์ต้องจ่ายชำระหนี้เงินกู้

9. สหกรณ์การเกษตรควรพิจารณาจ่ายเงินปันผลในอัตราที่เหมาะสมให้แก่เจ้าของทุน
เรือนหุ้นก่อนที่จะจัดสรรกำไรสุทธิให้แก่สมาชิกตามส่วนที่ได้ถือหุ้นสหกรณ์

3.2 วิธีการจัดหาเงินทุนจากแหล่งภายในสหกรณ์การเกษตร

เงินทุนจากแหล่งภายในสหกรณ์การเกษตรนอกจากจะมีประโยชน์ในแง่ที่ว่าทำให้สหกรณ์
มีเงินทุนเพียงพอที่จะดำเนินธุรกิจได้แล้ว ยังทำให้บุคคลภายนอกเกิดความเชื่อถือและไว้วางใจสหกรณ์นั้น ๆ
ในกรณีที่สหกรณ์เกิดปัญหาทางการเงินก็จะสามารถหาแหล่งเงินกู้ได้ง่าย ดังนั้น สหกรณ์การเกษตร
ทุกแห่งจึงพยายามอย่างยิ่งที่จะระดมเงินทุนจากแหล่งต่าง ๆ ภายในสหกรณ์เอง ซึ่งเราจะได้กล่าวถึงวิธี
การจัดหาเงินทุนเหล่านี้คือ

ก. ทุนเรือนหุ้น หรือหุ้นสามัญ

ทุนเรือนหุ้นจะได้มาจากการถือหุ้นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมื่อแรกเข้าและใน
ระหว่างการเป็นสมาชิก การขายหุ้นเรือนหุ้นหรือหุ้นสามัญนี้เป็นวิธีการขั้นต้นที่สหกรณ์การเกษตรจะ
ใช้ในการจัดหาทุนส่วนของเจ้าของในระยะแรกตั้งสหกรณ์ใหม่ ๆ สหกรณ์จะจ่ายผลตอบแทนในรูปของ
เงินปันผลซึ่งจะกำหนดอัตราชั้นสูงไว้ มูลค่าของทุนเรือนหุ้นของสหกรณ์การเกษตรจะคงที่ตลอดไปคือจะ
ไม่สูงขึ้นเมื่อการดำเนินงานของสหกรณ์มีกำไร และอาจจะลดค่าในกรณีที่สหกรณ์ขาดทุน ทุนเรือนหุ้น
ของสหกรณ์ไม่สามารถซื้อขายกันได้ ดังนั้น จึงไม่อาจโอนสิทธิ์ให้แก่กันได้ ยกเว้นในบางประเทศอาจ
อนุญาตให้โอนหุ้นจากบิดาไปให้บุตรได้เมื่อมีการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน การถือหุ้นของสมาชิกจะเป็นไป
ตามความสามารถของสมาชิก โดยเฉลี่ย และการซื้อหุ้นจำนวนมาก มิได้ทำให้สมาชิกผู้นั้นมีสิทธิพิเศษใน
สหกรณ์การเกษตรแต่อย่างใด เนื่องจากการดำเนินธุรกิจในระบบสหกรณ์นั้นได้ยึดหลักที่ว่า สมาชิก

หนึ่งคนจะมีสิทธิ์ออกเสียงได้เพียงหนึ่งเสียงเท่านั้นไม่ว่าเขาผู้นั้นจะมีสักกี่หุ้นก็ตาม

ข. ทนสำรอง

ทนสำรองมีความสำคัญต่อสหกรณ์การเกษตรเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากจะช่วยรักษาเสถียรภาพทางการเงิน เพิ่มอำนาจการกู้ยืม ทำให้มีเงินทุนเพื่อขยายธุรกิจสหกรณ์เพิ่มขึ้น และยังเป็น การช่วย ค้ำประกันการขาดทุนที่อาจเกิดขึ้นกับสหกรณ์ได้อีกด้วย ทนสำรองจะแบ่งออกเป็นทนสำรองที่จัดสรร ไม่ได้ (Unallocated reserve-legal) และทนสำรองที่จัดสรรได้ (Allocated reserve-revolving-capital credits)

ทนสำรองที่จัดสรรไม่ได้ เป็นทนสำรองที่เกิดขึ้นจากข้อบังคับของสหกรณ์ที่กำหนดให้มี ทุนดังกล่าวเพื่อแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต เช่นเมื่อสหกรณ์ประสบกับการขาดทุน ก็จะสามารถ นำเอาเงินสำรองมาชดเชยได้ ในข้อบังคับของสหกรณ์นั้นจะกำหนดทุนสำรองจำนวนขั้นต่ำสุดและสูงสุด เอาไว้ เช่น จะต้องเก็บทนสำรองจาก 20 เปอร์เซ็นต์ของส่วนเกินสุทธิในแต่ละปีจนกว่าจะมีทุนสำรอง จำนวน 50 เปอร์เซ็นต์ของหุ้นสามัญ หรือจำนวนเท่ากับหุ้นสามัญ และสมาชิกจะมีสิทธิเรียกร้องในทุน สำรองจำนวนนี้ได้ต่อเมื่อมีการชำระบัญชีเมื่อสหกรณ์แห่งนั้นเลิกกิจการ แต่บางครั้งข้อบังคับของสหกรณ์ จะระบุไว้ว่าเมื่อสหกรณ์เลิกกิจการจะต้องมอบทุนสำรองส่วนนี้ให้แก่สหกรณ์อื่น

ทนสำรองที่จัดสรรได้ เป็นทุนเวียนคืนหรือสินเชื่อเงินทุน เป็นเงินทุนที่ต้องเก็บรักษา ไว้ (Capital retains) โดยได้มาจากค่าขายสินค้าที่สหกรณ์ดำเนินการแทนสมาชิกเช่นสหกรณ์ รวบรวมผลิตภัณฑ์ข้าวโพดจากสมาชิกแล้วนำไปขายให้กับโรงงานผลิตอาหารสัตว์ สหกรณ์ก็จะหักเงินค่า ตอบแทนจากการดำเนินการจำนวนหนึ่งเก็บเอาไว้ หรือสหกรณ์อาจจะได้รับเงินทุนส่วนนี้มาจากส่วนเกิน สุทธิจากการขายสินค้าและบริการให้แก่สมาชิก ตัวอย่างเช่น สหกรณ์นำเอาปัจจัยการผลิต ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เมล็ดพันธุ์พืช อาหารสัตว์ ยารักษาโรค สัตว์ หรือพันธุ์สัตว์ มาจำหน่ายให้แก่สมาชิก เมื่อได้รับส่วนเกินจากค่าขายสินค้าเหล่านี้ก็จะหักเก็บไว้เป็นเงินทุน นอกจากนี้ เงินทุนสำรองส่วนหนึ่งจะ ได้มาจากเงินจัดสรรตามส่วนอุดหนุนที่ต้องเลื่อนการจ่ายให้แก่เจ้าของหรือสมาชิกออกไป คือ ในแต่ละปี เมื่อสหกรณ์ดำเนินกิจการและได้รับเงินส่วนเกินสุทธิ สหกรณ์จะต้องจ่ายเงินปันผลให้กับสมาชิกตามส่วน ที่สมาชิกผู้นั้นได้อุดหนุนหรือดำเนินธุรกิจกับสหกรณ์ แต่สหกรณ์ได้เลื่อนการจ่ายเงินจำนวนนี้ไปโดยที่ สหกรณ์อาจจะออกไปประกาศนียบัตรเงินทุนให้แก่สมาชิกแทน แล้วเก็บรักษาเงินส่วนนี้ไว้

เงินทุนที่สหกรณ์เก็บเอาไว้ไม่ว่าจะเป็นเงินจากการหัก ค่าตอบแทน ในการ ดำเนิน ธุรกิจ แทน สมาชิก หรือเงินได้สุทธิจากการขายสินค้าให้กับสมาชิก หรือเงินจัดสรรตามส่วนอุดหนุนที่ต้องเลื่อนการจ่ายให้แก่เจ้าของออกไป สหกรณ์จะจัดสรรเงินทุนเหล่านี้ไว้ตามหลักหมุนเวียนคืน (Revolving Basis)

หลักหมุนเวียนคืน¹ ในขั้นแรกสหกรณ์จะต้องพิจารณาว่ามีความต้องการใช้เงินทุนปีละเท่าใด และจะต้องใช้เวลาสะสมทุนนานเท่าใดจึงจะทำให้สหกรณ์มีเงินทุนมากพอที่จะทำให้สหกรณ์มีฐานะการเงินที่มั่นคง จากนั้นก็พิจารณาว่ามีสมาชิกผู้อุดหนุนกี่คนและสหกรณ์ต้องการให้สมาชิกแต่ละรายช่วยสะสมทุนให้กับสหกรณ์โดยให้สหกรณ์หักเงินค่าขายสินค้า หรือให้สหกรณ์ชะลอการจ่ายเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนที่อุดหนุน หรือชะลอการจ่ายเงินดอกเบี้ยเงินผ่อนหุ้นตลอดระยะเวลาการสะสมทุน เมื่อสมาชิกตกลงให้ความร่วมมือดังกล่าวสหกรณ์จึงจะสามารถดำเนินการได้ ตัวอย่างเช่น สหกรณ์การเกษตรแห่งหนึ่งต้องการมีเงินทุนอย่างน้อยปีละ 30,000 บาท ซึ่งจะต้องใช้เวลาในการสะสมทุน 7 ปี ในปีที่ 1 สหกรณ์จัดหาเงินทุนโดยการขายหุ้นและเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้าจากสมาชิกหรือเรียกได้ว่าเงินลงทุนทั้งหมดของสมาชิกจำนวนเท่ากับ 15,000 บาท และสหกรณ์จัดหาเงินทุนจากการกู้ยืมจากแหล่งภายนอกมาอีกเป็นจำนวน 15,000 บาท จึงครบจำนวนเงินทุนที่สหกรณ์ต้องการ ปีต่อมาสหกรณ์เริ่มสะสมทุนอาจโดยวิธีหักเงินค่าตอบแทนในการดำเนินธุรกิจให้กับสมาชิก หรือโดยวิธีชะลอการจ่ายเงินคืนให้กับสมาชิก ในปีที่ 2 นี้สหกรณ์สะสมเงินโดยการหักจากเงินของสมาชิกได้จำนวน 5,000 บาท ซึ่งสหกรณ์นำไปใช้ในการลดหนี้เงินกู้เพื่อให้สหกรณ์มีฐานะดีขึ้น ต่อมาในปีที่ 3, 4 และ 5 สหกรณ์สามารถสะสมเงินโดยการหักจากเงินของสมาชิกได้ 3,000 บาท 4,000 บาท และ 3,000 บาทตามลำดับ ซึ่งสหกรณ์ได้นำเงินเหล่านี้ไปใช้เพื่อลดหนี้เงินกู้ ดังนั้น ในปีที่ 3 สหกรณ์ยังคงมีหนี้เหลืออยู่ 7,000 บาท ปีที่ 4 มีเหลืออยู่ 3,000 บาท และในปีที่ 5 สหกรณ์สามารถชำระหนี้ได้หมดพอดี การที่สหกรณ์สะสมเงินในแต่ละปีได้ไม่เท่ากันนั้น เนื่องมาจากเงินของสมาชิกในแต่ละปีจะมีไม่เท่ากัน ดังนั้น เงินสะสมของสหกรณ์ในแต่ละปีจึงมากบ้างน้อยบ้างขึ้นอยู่กับจำนวนเงินของสมาชิก ปีที่ 6 สหกรณ์จะสะสมเงินจากกรหักเงินของสมาชิกได้จำนวน 8,000 บาท และเนื่องจากสหกรณ์ชำระหนี้หมดไปตั้งแต่ปีที่ 5

---

¹Marvin A.Schaars. **Cooperatives. Principles and Practices.** Madison : University of Wisconsin-Extension. 1980. p. 36.

ดังนั้น สหกรณ์จึงเริ่มเวียนคืนให้แก่สมาชิกที่ให้ความร่วมมือในการสะสมทุนตามลำดับก่อนหลัง ซึ่งในปีที่ 6 นั้นสหกรณ์เริ่มเวียนคืนงวดแรกเป็นเงิน 6,000 บาท และสหกรณ์จะดำเนินการเวียนคืนให้แก่สมาชิกต่อไปจนถึงปีที่ 7 ซึ่งเป็นปีที่สหกรณ์จะมียอดเงินทุนหมุนเวียนคืนเป็นจำนวน 26,000 บาทตามต้องการ ถ้าสหกรณ์ดำเนินการต่อไปอีก เงินทั้งหมดของสมาชิกเมื่อต้นปีก็จะลดลง (ดูตารางที่ 3.1 ประกอบ)

ตารางที่ 3.1

หลักเงินทุนหมุนเวียนคืนของสหกรณ์การเกษตร

ปีที่	เงินทุนทั้งหมด ที่สหกรณ์ต้อง การมีประจำปี	เงินทุนทั้งหมด ของสมาชิกเมื่อ ต้นปี	เงินทุนที่เพิ่ม ขึ้นโดยการ หักจากเงิน ของสมาชิก	รวมเงินทุน ที่เพิ่มขึ้นทั้ง หมด	ทุนเงินกู้	ทุนเวียนคืนแก่ สมาชิกผู้เป็น เจ้าของ
1	30,000	15,000	0	0	15,000	0
2	30,000	15,000	5,000	5,000	10,000	0
3	30,000	15,000	3,000	8,000	7,000	0
4	30,000	15,000	4,000	12,000	3,000	0
5	30,000	15,000	3,000	15,000	0	0
6	32,000	9,000	8,000	23,000	0	6,000
7	31,000	5,000	3,000	26,000	0	4,000

ที่มา: Marvin A. Schaars, "Cooperatives, Principles and Practices" Madison: University of Wisconsin-Extension, 1980, p. 36.

ข้อควรสังเกตของการใช้หลักเงินทุนหมุนเวียนคืนของสหกรณ์การเกษตรก็คือ ทุนส่วนของสมาชิกที่ได้มาเป็นเงินทุนที่ไม่กำหนดเวลาส่งคืนเจ้าของและไม่มีดอกเบี้ย เพราะถ้ามีการกำหนดระยะเวลาจ่ายคืนและดอกเบี้ยแล้วจะถือว่าเป็นทุนเงินกู้ทันที ซึ่งทุนเงินกู้ไม่มีใช้ทุนส่วนของเจ้าของ แต่เป็นทุนกู้ยืมที่สหกรณ์จะต้องชำระคืนพร้อมดอกเบี้ย อย่างไรก็ตาม การสะสมทุนตามหลักเงินทุนหมุนเวียนคืนจะมีทั้งข้อดีและข้อเสียที่ผู้นำไปใช้จะต้องคำนึงถึง ซึ่งอาจสรุปข้อดีและข้อเสียได้ดังต่อไปนี้คือ

ข้อดี

1. แม้ว่าสมาชิกของสหกรณ์จะมีเงินทุนจำกัดก็สามารถมีส่วนร่วมในการลงทุนในสหกรณ์ได้
2. เป็นวิธีการหาทุนจากแหล่งภายในให้กับ สหกรณ์อีก วิธีหนึ่งนอกเหนือไปจากการ ขายหุ้น และเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้าเป็นสมาชิก
3. ทำให้สหกรณ์สามารถมีทุนส่วนของเจ้าของเพื่อนำไปชำระหนี้และขยายธุรกิจของสหกรณ์ได้
4. ก่อให้เกิดการลงทุนของสมาชิกตามส่วนของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์

ข้อเสีย

1. หลักเงินทุนหมุนเวียนมิได้ปรับให้เข้ากับความสามารถในการลงทุนของสมาชิก ผู้ถือหุ้นจึงอาจทำให้สมาชิกบางคนที่มีฐานะการเงินที่ไม่ดีนักต้องประสบกับความลำบาก
2. ในกรณีที่หลักเงินทุนหมุนเวียนมีระยะเวลาที่ยาวนานมาก สมาชิกผู้ถือหุ้นต้องรับภาระเรื่องค่าของเงินที่ลดลงเนื่องจากภาวะเงินเฟ้อ
3. สมาชิกส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าเงินที่ถูกหักไปนั้นเป็น ค่าใช้จ่ายในการที่สหกรณ์เข้ามาช่วยดำเนินธุรกิจให้มากกว่าจะเป็นการสะสมทุน จึงทำให้ชื่อเสียงของสหกรณ์ถูกกล่าวขวัญไปในทางที่ไม่ดี
4. การสะสมทุนของสหกรณ์โดยหลักเงินทุนหมุนเวียนเป็นวิธีการที่สหกรณ์ได้รับเงินมาอย่างง่าย ๆ จึงอาจทำให้การใช้จ่ายเป็นไปอย่างไม่ระมัดระวัง
5. สหกรณ์อาจจะล้มละลายไปก่อนที่สมาชิกจะได้รับเงินเวียนคืน ทำให้สมาชิกเกิดความไม่มั่นใจและไม่เชื่อถือในหลักการนี้

ก. ค่าธรรมเนียมสมาชิก (Membership fees)

ในสหกรณ์ที่มีการลงทุนสูงเช่นในสหรัฐอเมริกา สมาชิกสหกรณ์ชนิดไม่มีหุ้นจะต้องชำระค่าธรรมเนียมเมื่อเข้าเป็นสมาชิก ซึ่งเท่ากับเป็นการซื้อหุ้นที่มีสิทธิออกเสียง นอกจากนี้ ยังมีบางสหกรณ์ที่กำหนดให้สมาชิกชำระค่าธรรมเนียมเป็นรายปี และเป็นไปตามส่วนของธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์ด้วย

ง. การกู้ยืมเงินและการรับฝากเงินจากสมาชิก

การกู้ยืมเงินจากสมาชิกมีข้อดีอยู่ตรงที่สหกรณ์เสียดอกเบี้ยถูก เมื่อเปรียบเทียบกับการกู้จากแหล่งอื่น ๆ โดยไม่ต้องมีประกัน การที่สหกรณ์จะขอกู้เงินจากสมาชิกโดยปกติจะนำไปใช้เกี่ยวกับโครงการใดโครงการหนึ่งโดยเฉพาะ

ส่วนการรับเงินฝาก แม้ว่าการรับฝากเงินจะเป็นกิจกรรมของสหกรณ์ที่ทำหน้าที่การธนาคาร แต่สหกรณ์อื่นมักจะนำไปใช้เป็นแหล่งการเงินเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง ทุนที่สะสมจากการออมของสมาชิกนี้ สหกรณ์สามารถนำไปใช้ได้โดยอิสระ

3.3 วิธีการจัดหาเงินทุนจากแหล่งภายนอกสหกรณ์การเกษตร

ก. การจัดหาเงินทุนโดยการกู้ยืม

โดยปกติสหกรณ์จะได้รับเงินทุนระยะสั้นและปานกลางจากสหกรณ์ที่ทำหน้าที่ให้สินเชื่อและสถาบันธนาคารสหกรณ์อื่น ๆ ส่วนเงินทุนระยะยาวก็จะได้รับจากธนาคารสหกรณ์ซึ่งรับจํานองเงินลงทุนจากสหกรณ์กลาง สหกรณ์ประกันภัยและอื่น ๆ ถ้าแหล่งเงินทุนดังกล่าวไม่อาจสนองความต้องการได้เพียงพอ สหกรณ์อาจกู้ยืมเงินจากรัฐบาล ธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันการเงินอื่น ๆ ทุนเงินกู้ อาจเป็นในรูปต่าง ๆ ดังนี้¹

เงินกู้ ได้แก่ เงินทุนที่จ่ายให้สหกรณ์สำหรับระยะเวลาที่กำหนดไว้แน่นอนตามบัญชีเงินกู้ที่แยกไว้และสำหรับความมุ่งหมายโดยเฉพาะ

เงินเบิกเกินบัญชี ในกรณีจำเป็นสหกรณ์อาจเบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคารในบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ไม่เกินขีดจำกัดขั้นสูงที่ได้ตกลงกันไว้และธนาคารคิดดอกเบี้ยตามยอดเงินคงเหลือประจำวัน อัตราดอกเบี้ยเงินเบิกเกินบัญชีโดยปกติจะสูงกว่าดอกเบี้ยเงินกู้เล็กน้อย เพราะธนาคารจะต้องกันไว้สำรองจ่ายสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ผลกำไรของธนาคารลดลง

โดยปกติเงินเบิกเกินบัญชีจะใช้สำหรับเป็นทุนหมุนเวียนเท่านั้น ไม่ใช่สำหรับลงทุนในทรัพย์สินถาวรเป็นอันขาด เพราะจะทำให้เสียสภาพเป็นลูกหนี้ถาวร ซึ่งไม่เป็นที่พึงประสงค์ของธนาคาร

¹ อดิล เลิศประเสริฐ, *วิสาหกิจสหกรณ์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย, 2528, p. 232.

เครดิตส่วนลด (Discount credit) คือ ธนาคารซื้อตั๋วแลกเงินที่สภกรณ์ออกให้แก่สมาชิกหรือลูกค้า หรือสลักหลังโดยสภกรณ์ และหักส่วนลดเท่ากับอัตราดอกเบี้ยจ่ายสำหรับตั๋วแลกเงินที่ออกในเวลานั้น

ในกรณีที่สภกรณ์ใช้บริการกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินต่าง ๆ ถ้าสภกรณ์ได้ติดต่อกับธนาคารมานานแล้ว มักจะมีความสัมพันธ์ส่วนตัวเกิดขึ้น ปัญหาการดำเนินธุรกิจของสภกรณ์มักจะมี การนำมาปรึกษาหารือกันซึ่งธนาคารก็จะเป็นแหล่งที่ให้คำปรึกษาหารือแก่สภกรณ์อย่างไม่เป็นทางการไปด้วย แต่ถ้าเป็นสภกรณ์ที่เพิ่งก่อตั้งขึ้น และกำลังจะขอใช้บริการของธนาคารก็ควรจะตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างธนาคารดังกล่าวถึงต่อไปด้วย¹

1. นโยบายเกี่ยวกับการเสี่ยงของธนาคาร สภกรณ์จะต้องทราบว่าธนาคารที่จะไปติดต่อกันชอบการเสี่ยงหรือไม่ เพราะสภกรณ์ไปติดต่อกับธนาคารที่มีกิจการขนาดเล็ก มีฐานะการเงินไม่สู้ดีนักหรือธนาคารยังไม่รู้จักผู้บริหารสภกรณ์ดีพอ ธนาคารที่ชอบเสี่ยงอาจยินดีรับสภกรณ์ไว้เป็นลูกค้า แต่ในทางตรงกันข้ามธนาคารที่ไม่ชอบเสี่ยงก็อาจไม่สนใจที่จะรับสภกรณ์ของเราไว้เป็นลูกค้า

นโยบายเกี่ยวกับการเสี่ยงของธนาคารอาจมีผลมาจากผู้จัดการฝ่ายสินเชื่อของธนาคาร หรืออาจมาจากลักษณะเงินฝากของธนาคารก็ได้ ถ้าเป็นธนาคารที่เงินฝากเปลี่ยนแปลงขึ้นลงบ่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ ธนาคารมักจะ ไม่ชอบการเสี่ยง หรือหลีกเลี่ยงการปล่อยสินเชื่อที่เสี่ยง ในทางตรงกันข้ามธนาคารที่มีลักษณะเงินฝากเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอมาตลอดก็ จะสามารถให้บริการแก่สภกรณ์ที่มีความเสี่ยงสูงได้ก็จะให้สินเชื่อเป็นจำนวนที่มากกว่า และถ้าธนาคารมีสาขากระจัดกระจายอยู่หลายแห่งให้เงินกู้แก่โครงการต่าง ๆ หลายประเภท ความเสี่ยงก็จะกระจายออกไป การให้บริการแก่ลูกค้าที่มีความเสี่ยงสูงย่อมทำได้มากขึ้น

2. การให้บริการคำปรึกษา แต่ละธนาคารจะให้บริการคำปรึกษาแตกต่างกันออกไป เจ้าหน้าที่สินเชื่อของบางธนาคารจะกระตือรือร้นที่จะให้คำปรึกษาแก่สภกรณ์ที่กำลังเริ่มก่อตั้งหรืออยู่ในระยะ

¹สาโรจน์ อังสุมาลิน, การบริหารการเงินของสภกรณ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว), 2528, p. 120

สร้างตัวทั้งในด้านการบริหารองค์การ การใช้สินเชื่อเพื่อการลงทุน บางธนาคารถึงกับมีแผนกขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อจะให้บริการสินเชื่อการเกษตรโดยเฉพาะ

3. ขอบเขตความช่วยเหลือของธนาคาร ในขณะที่ธุรกิจของสหกรณ์ไม่สู้จะดีก่อนที่จะตัดสินใจเลือกใช้บริการของธนาคารใด สหกรณ์จะต้องพิจารณาในเรื่องนี้เนื่องจากบางธนาคารจะบังคับให้ลูกค้าชำระคืนเงินกู้เมื่อเห็นว่าธุรกิจของลูกค้าไม่ค่อยจะดี จึงเป็นเหตุให้ธุรกิจที่ไม่สู้จะดีอยู่แล้วกลับทรุดหนักลงไปอีก ในทางตรงข้ามก็จะมีบางธนาคารที่เข้ามาช่วยเหลือในยามวิกฤต ทำให้ฐานะของลูกค้าดีขึ้น

4. โครงสร้างเงินฝากของธนาคาร จะมีส่วนต่อปริมาณสินเชื่อที่ให้สหกรณ์กู้ยืมหรือความช่วยเหลือที่สหกรณ์จะได้รับในเวลาที่เหมาะสมความยุ่งยากทางธุรกิจ กล่าวคือ โครงสร้างเงินฝากของธนาคารมีหลายรูปแบบ เช่น เงินฝากกระแสรายวัน เงินฝากออมทรัพย์ ฝากประจำ และการฝากในรูปแบบอื่น ๆ ถ้าเงินฝากส่วนใหญ่อยู่ในรูปของเงินฝากประจำ การเปลี่ยนแปลงของปริมาณเงินฝากทั้งหมดจะน้อย ธนาคารก็จะปล่อยสินเชื่อและให้ความช่วยเหลือในขณะที่มีปัญหาได้มาก แต่ถ้าเงินฝากส่วนใหญ่เป็นเงินฝากกระแสรายวันหรือสะสมทรัพย์ ปริมาณเงินฝากทั้งหมดของธนาคารจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความสามารถที่จะช่วยเหลือสหกรณ์ในยามคับขันย่อมมีน้อยลง

5. ความเชี่ยวชาญในการให้สินเชื่อแต่ละประเภทของธนาคารแตกต่างกัน ธนาคารบางแห่งมีฝ่ายสินเชื่อเพื่อช่วยเหลือให้การบริการแก่ลูกค้าโดยเฉพาะ เช่น สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย การพาณิชย์ การเกษตร อุตสาหกรรม ฯลฯ หรือบางแห่งยังให้บริการย่อย ๆ เป็นพิเศษลงไปอีก เช่น การทอดผ้าฝักและผลไม้กระป๋อง การผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป การผลิตดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น ดังนั้น สหกรณ์ย่อมจะได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีถ้าหากไปติดต่อกับ ธนาคารที่ให้ความสนใจในธุรกิจที่สหกรณ์กำลังทำอยู่ ผู้จัดการสหกรณ์จะต้องตระหนักว่าธนาคารที่ให้บริการแก่ธุรกิจประเภทอื่น ๆ ก็ไม่ได้หมายความว่า จะให้บริการแก่ธุรกิจของสหกรณ์เราดีไปด้วย

6. ขนาดของธนาคาร ขนาดของธนาคารมีความสำคัญเพราะปริมาณสินเชื่อที่แต่ละธนาคารจะให้กู้ได้ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดด้านขนาดเงินทุนของธนาคารด้วย ดังนั้น ถ้าสหกรณ์ต้องการเงินกู้จำนวนมากก็ไม่ควรไปติดต่อกับธนาคารที่มีขนาดเล็ก

7. บริการด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากบริการด้านปริมาณสินเชื่อและคำปรึกษาแล้ว ปัจจุบันธนาคารต่าง ๆ มีการแข่งขันกันมากจึงมีบริการด้านอื่น ๆ อีกมากมาย ผู้จัดการสหกรณ์ควรพิจารณาบริการเหล่านี้ประกอบในการเลือกธนาคารที่จะติดต่อด้วย

ข. การจัดหาเงินทุนโดยการเช่า

ปัจจุบันการจัดหาเงินทุนโดยการเช่ากลายเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของเงินทุนสำหรับลงทุนในทรัพย์สินถาวร ในอดีตที่ผ่านมากการเช่ามักใช้กับสินทรัพย์ประเภทที่ดินและโรงเรือน แต่ในปัจจุบันเริ่มมีการเครื่องมือเครื่องจักรที่มีราคาสูงกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสหกรณ์ที่สมาชิกมีทรัพยากรทางการเงินจำกัดและต้องการเงินลงทุนจำนวนมาก การจัดหาเงินทุนโดยการเช่าทำให้ฐานะเงินทุนส่วนของสมาชิกเข้มแข็งยิ่งขึ้น การเช่ามีลักษณะคล้ายกับการกู้ยืม แต่การกู้ยืมนั้นสหกรณ์จะไปลงทุนกับสินทรัพย์ใด ๆ ก็ได้ ส่วนการเช่ามักจะใช้ได้กับสินทรัพย์บางประเภทเท่านั้น และสหกรณ์ก็ไม่ต้องการเงินมาเพื่อซื้อสินทรัพย์ที่ต้องการจะใช้

การเช่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ¹

1. การขายแล้วเช่ากลับ (Sale and Leaseback) การเช่าวิธีนี้คือ สหกรณ์จะขายสินทรัพย์เช่น ที่ดิน โรงเรือน หรือเครื่องจักรอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้กับสถาบันการเงินหรือผู้ที่จะให้กู้ แล้วทำสัญญาเช่าสินทรัพย์ที่ขายไปนั้นทันที จะเห็นได้ว่าในกรณีนี้ผู้เช่าจะได้รับเงินสดจากการขายสินทรัพย์แล้วยังมีสิทธิ์ที่จะใช้สินทรัพย์นั้นต่อไปอีกตามช่วงเวลาที่กำหนดในสัญญา เงินที่ได้รับจากการขายสินทรัพย์สามารถนำไปลงทุนในด้านอื่น ๆ ได้อีกด้วย

2. การเช่าบริการ (Service Lease) หมายความว่าเมื่อสหกรณ์ต้องการใช้สินทรัพย์ประเภทใด ก็จะไปติดต่อกับผู้ให้เช่าซึ่งอาจจะเป็นห้างร้าน บริษัท หรือสถาบันการเงินที่จัดให้มีสินทรัพย์เพื่อให้เช่า สินทรัพย์ที่เช่ามักเป็นสินทรัพย์ถาวร เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร รถบรรทุก รถแทรกเตอร์ ฯลฯ โดยปกติผู้ให้เช่าจะเป็นผู้ให้บริการบำรุงรักษาและซ่อมแซม ซึ่งค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจะรวมอยู่ในค่าเช่าทั้งหมด ในการเช่าแบบนี้มักจะระบุไว้ในสัญญาเช่าว่าผู้เช่าจะยกเลิกการเช่าเมื่อไรก็ได้ก่อนที่จะครบสัญญาเช่า ซึ่งเป็นการดีสำหรับผู้เช่าเพราะถ้ามีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วสินทรัพย์ที่เช่าอยู่อาจล้าสมัย ผู้เช่าสามารถบอกเลิกการเช่าได้

---

¹ Ibid., p. 128

3. **การเข้าทางการเงิน** การเข้าแบบนี้สหกรณ์จะต้องไปติดต่อกับตัวแทนซึ่งจำหน่ายสินทรัพย์ที่สหกรณ์ต้องการจะเข้าเพื่อทราบราคาและการส่งมอบสินค้า จากนั้นก็ไปติดต่อกับสถาบันการเงินหรือบริษัทที่ดำเนินกิจการให้เข้าเพื่อแจ้งชนิดขนาดและราคาขายของสินทรัพย์ที่เราต้องการใช้ เพื่อให้ไปซื้อสินทรัพย์นั้นมาให้สหกรณ์เข้าต่อ ในการเข้าแบบนี้ผู้เข้าไม่สามารถบอกเลิกสัญญาเข้าก่อนถึงกำหนดได้ แต่ผู้เข้าไม่ต้องดูแลบำรุงรักษาหรือซ่อมแซมสินทรัพย์นั้น ๆ

ข้อดีของการเข้า

1. จำนวนเงินสดที่จ่ายในครั้งแรกต่ำ คือจ่ายค่าเข้าเป็นงวด ๆ ไป แต่ถ้าเป็นการซื้อจะต้องจ่ายเงินสดทั้งหมดในกรณีที่ซื้อเป็นเงินสด ถึงแม้ว่าจะเป็น การซื้อเงินผ่อนก็จำเป็นต้องจ่ายเงินงวดแรกสูงกว่าการเข้ามาก

2. สภาพคล่องของสหกรณ์จะดี กล่าวคือ อัตราส่วนหมุนเวียน (Current ratios) จะสูง เพราะมีเงินสดอยู่มากกว่า หรือพูดได้ว่าอัตราส่วนหนี้สิน (Debt ratios) ของสหกรณ์ที่เข้าสินทรัพย์จะต่ำกว่าในกรณีที่สหกรณ์ซื้อสินทรัพย์โดยการกู้ยืม

3. ลดความเสี่ยงภัยจากการล้มสมัยของสินทรัพย์ต่าง ๆ เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีต่าง ๆ ก้าวหน้าเร็วมาก ถ้าสหกรณ์ซื้อสินทรัพย์มาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง การเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยจะทำให้ยากกว่าการเข้ามาก

ข้อเสียของการเข้า

1. ต้นทุนในระยะยาวจะสูงกว่าการซื้อมาก เพราะการเข้ามีการเสี่ยงภัยมากกว่าการซื้อ ผู้ให้เข้าจึงมักตั้งราคาให้เข้าโดยรวมเอาความเสี่ยงภัยที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น ค่าเข้าที่เกิดขึ้นตลอดอายุการใช้งานของสินทรัพย์จะแพงกว่าต้นทุนของการซื้อสินทรัพย์นั้น ๆ

2. ถ้าเป็นการซื้อ ผู้ซื้อจะมีสิทธิ์เป็นเจ้าของมูลค่าสินทรัพย์เมื่อหมดอายุการใช้งานโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นที่ดินหรือในช่วงเวลาที่เกิดภาวะเงินเฟ้อ มูลค่าของสินทรัพย์จะสูงมาก ผู้ที่ซื้อและได้กรรมสิทธิ์จะได้เปรียบกว่าผู้เข้ามาก